

Lieber Deutsch 4

Läraranvisning punktskrift

Verksnummer: 30339

Den här läraranvisningen är till för att du som undervisande lärare ska få information om hur den pedagogiskt anpassade boken skiljer sig från originalboken och hur ni kan arbeta med den.

Pedagogisk anpassning gör läromedel tillgängliga för elever med synnedsättning genom att visuellt beroende innehåll omarbetas. Målet är att elever med svår synnedsättning/blindhet ska kunna använda läromedlet på samma sätt som sina klasskamrater. De anpassade uppgifterna ska ha samma pedagogiska innebörd som förlagan och eleven ska vara lika självgående som de övriga i klassen.

Plocka upp eventuella svällpappersbilder så snart du kan och förvara pärmarna stående. Svällpappersbilderna kan klibba ihop och den tryckta punktskriften, i exempelvis innehållsförteckning och nycklar, riskerar att plattas till om de förvaras liggande. Den tillfälliga lukten, som kan förekomma då svällpappersbilderna är nytryckta, hinner också avta tills de ska användas av eleven.

Har du frågor, eller vill dela med dig av dina synpunkter på den pedagogiska anpassningen av denna bok, mejla till anpassningsfunktionen@spsm.se.

Behöver du komma i kontakt med försäljningen går det bra att mejla till order@spsm.se eller ringa på tel. 020-23 23 00.

Trevlig läsning!

Lärraranvisning

Titel: Lieber Deutsch 4

Författare: Annika Karnland m. fl.

ISBN: 978-91-47-08165-3

Innehåll

Bilaga till lärraranvisning punktskrift.....	1
Generella förändringar av boken.....	1
Sidspecifika förändringar	3
Bildbeskrivningar	4

Bilaga till lärraranvisning punktskrift

Till lärraranvisningen finns en bilaga som heter **Bilaga till lärraranvisning punktskrift**. Det är en PDF där du kan se hur hela boken, sida för sida, är pedagogiskt anpassad och utformad. Filen är i svartskrift och är en exakt spegling av punktskriftsboken vilket innebär exempelvis att förtecken för siffror, versaler, stilsorter och liknande återges. Exempelvis är siffertecknet (p3456) som en grind före siffran, och versaltecknet (p6) som ett understreck före bokstaven osv. Det är också i denna fil som du ser alla eventuella bildbeskrivningar som finns i boken samt om något har utgått osv.

Filen finns att ladda ner på SPSM:s hemsida, <https://webbutiken.spsm.se/>

Sök på bokens titel i SPSM:s butik och ladda ner filen som heter **Bilaga till lärraranvisning punktskrift**. Där finns också den här lärraranvisningen som PDF.

Observera att Bilagan kan ha ett udda pappersformat, FA44, och det kan påverka möjligheten att skriva ut den. Bäst är att läsa bilagan digitalt.

Generella förändringar av boken

Under denna rubrik beskrivs de generella tillägg och ändringar som är gjorda i den punktskriftsläsande elevens bok, till exempel på vilket sätt ikoner eller text i marginalen är hanterade.

- Inga ikoner finns markerade i boken. Kapitelrubrikens bildsida är inte markerad.
- Kursiva texter i längre sammanhang och i bildtexter skrivs med normal brödtext.
- Glosorna i marginalen är flyttade så att de står längst ner på respektive sida.
- Styckeordlistan skrivs med det tyska ordet direkt följt av den svenska översättningen. Exempelmeningen står sist.

- Till följande övningar och texter finns elevblad i lärarhandledningen till Lieber Deutsch 4: Land und Leute 1, 2, 3; bokrecension (s. 56 + 121 i boken); dikter av Goethe; gloslista till sången Mondenschein (s. 165 i boken); arbetsblad till Hörkrimi, Denglisch – eine coole Mischung (s. 99 i boken).

Dessa blad finns inte med här i anpassningen.

- Siffra inom ram anger sida och efterföljande siffra ordningen på sidan.
- Övningar där grundord står inom parentes i slut av meningar är omskrivna så ordet finns på sin plats i meningen. Exempel: övning 2a på sid. 33 är omskriven på följande sätt.

Setze die richtigen Endungen der Adjektive ein.

Es war der erst... schön... Tag des Jahres. Es war genau das richtig... Wetter für eine herrlich... Wanderung. Ich liebe diese schön... Gegend. Es ist Natur pur. Die hoh... Berge, die tief... Wälder mit den vielen klein... Seen sind atemberaubend schön. Am Nachmittag machte ich eine klein... Pause in einem gemütlich... Café. Ich aß einen lecker... Erdbeerkuchen und dazu trank ich einen kalt... Apfelsaft. Im Café traf ich einen nett... Jungen, der in dem klein... Ort wohnte. Nach dem angenehm... Cafébesuch setzte ich meine Wanderung fort, bis es dunkel wurde. Nach einem wunderschön... Tag übernachtete ich in einer billig... Pension in einem von den idyllisch... Dörfern.

- I övningar där numreringar av textluckor står under texten har numreringen placerats inom parentes.
- Tabeller är oftast omgjorda till listor.
Exempel från sid. 147:
Substantiv: das Wissen, das Telefonbuch
Adjektive: hilfsbedürftig, behindert
Verben: singen, speichern

Sidspecifika förändringar

Här kan du läsa om sidspecifika tillägg och ändringar. Det kan också vara sidspecifika instruktioner till dig som lärare, till exempel att ta fram konkret material.

52

Övning 1

Instruktionen är omskriven på följande sätt:

Welches Wort passt? Wähl ein Wort von den drei Wörtern in den Klammern. Die Buchstaben weisen auf die Lösung hin.

Bildbeskrivningar

Här hittar du en sammanställning av alla de bildbeskrivningar som beskriver originalbokens bilder.

7

Färgfoto från hamnen i Hamburg. I förgrunden går en knallgul liten passagerarfärja tvärs över floden Elbe. På färjans långsida står det Der König der Löwen. I fören står namnet: Wolfgang Borchert. I bakgrunden ser man sju lyftkranar och två torrdockor. I den ena dockan ligger ett stort vitt fartyg.

8

Foto på Brandenburger Tor en molnfri sommardag. Triumfbågen i klassicistisk stil består av 6 pelargrupper med en sammanbindande överliggare, krönt av ett fyrspann hästar. På vardera sidan om porten står två mindre tempelrika byggnader. I förgrunden sprutar en fontän vatten högt upp i luften.

8

Kvällsfoto på Gedächtniskirche i Berlin. Den gamla sönderbombade tornruinen är fasadbelyst och lyser som guld. Till vänster står det nya sexkantiga tornet i glas och betong med ett guld kors överst. Till höger skymtar man den nya kantiga kyrkan, också i glas och betong.

9

Foto på en liten röd sportbil i en utställningshall. Två personer kikar in i bilen.

9

Foto inifrån glaskupolen högst upp i Riksdagshuset i Berlin. I centrum från golv till tak reser sig en stor vasformad konstruktion som håller upp taket. Runt insidan av kupolens yttersidor går människor på en spiralformad avsats ända upp till taket. Genom glaset skymtar man Berlin.

10

Flygfoto på slottet Neuschwanstein som ligger på en höjd med skog omkring och en sjö i bakgrunden. Slottet är vitt och byggt kring en muromgärdad innergård. Slottet är kompakt och strävar mot höjden. Det är prytt med tre höga och två lägre torn och tinnar. Den vita huvudbyggnaden har 6 våningar.

10

Foto på tre enorma vindruveklasar med mörkblå mogna druvor som hänger på en vinstock.

10

Foto på en badhusruin från romartiden med två våningar. Ytterväggarna av ljus sten står kvar. Taket är borta. Tio höga fönsteröppningar med bågformiga valv står kvar, genom vilka man ser skog och himmel.

12

Foto på en fiskebåt på havet. Den är svart, vit och röd och ovanligt hög. Flera människor arbetar på båten. Vid fören hänger nät. I bakgrunden syns en vulkanö.

12

Ett disigt kvällsfoto på en strandlinje med ett lugnt hav, en båt och några låga mörka hus. I bakgrunden syns höga berg.

12

Foto på en trång gata i en kinesisk stad med tätt placerade 20-våningshus, bilar och tvåvåningsspårvagnar. Överallt finns stora skyltar med kinesiska tecken.

13

Foto på en flicka som ligger i en enkel solstol på en takterrass. Hon har jeans, en vit t-shirt, solglasögon och en cigarett i höger hand. Hon vilar fötterna på ett lågt träbord. Bakom henne står fyra trädgårdsstolar. I bakgrunden ser man höghus, ett runt vitt, ett fyrkantigt i glas och betong och ett snett i rött tegel. Infällt finns två en rund bild på ett blågrönt hav och tre palmer, och ännu en bild på färgsprakande figurer i en karneval.

14

Foto på fyra glada blonda flickor i rad som skrattar mot fotografen. Två har solglasögon. Flickorna är på vandring och har enorma ryggsäckar på ryggen och mindre ryggsäckar på bröstet.

16

Färgfoto på Grand Canyon i Arizona. Längst ner i dalen flyter den bruna Coloradofloden i en båge med grön vegetation i strandkanten. På de branta sluttningarna som floden har skurit igenom syns de sedimentära bergarterna i olika lager av sandsten, skiffer och kalksten i röda, bruna och grå nyanser.

17

Foto av tre pyramider mot en ljusblå himmel. Cheopspyramiden i mitten är störst.

18

Foto på Taj Mahal i solnedgången. Gravmonumentet ser ut som ett palats med fyra mindre valvbågar på var sida om en stor valvbåge i mitten. Det kröns av en stor och två små kupoler. Den vita marmorn lyser guldrosa. Byggnaden ligger innanför en låg mur och speglar sig i en flod. I varje hörn av muren står ett smalt torn.

19

Foto på Hundertwassers hotell Rogner. Här finns inga räta vinklar eller raka linjer. Allt är oregelbundet. Det vita hotellet har ibland en våning, ibland två. En del fönster är kvadrater, andra är rektanglar, några har valv. Alla är olika stora. Mellan fönstren går svarta linjer från marken till taket. Taket är platt med gräs och buskar. På taket finns en glaskupol, en lökkupol, en sittplats eller ett helt extra hus. I förgrunden finns två simbassänger med snirkliga kantlinjer. Blå solstolar, vita parasoller och uteserveringar finns runt bassängerna. Gästerna badar, solar eller går omkring. På andra sidan hotellet finns sädesfält, skog och en by.

20

En svartvit samtida teckning från byggandet av Sankt Gotthardbanan 1880. Järnvägsspåret försvinner in i en valvformad tunnel. Två män skjuter en vagn med stenbumlingar på rälsen. Tre andra män tappar sten ur en annan vagn. Vid sidan av spåret ligger sten, byggmaterial och skrot.

24

Sommarfoto på en bergbana i Schweiz. En röd tågagn i fyra sektioner där passagerarna sitter som i en trappa åker uppåt längs ett järnvägsspår. Spåret går på en brant stenbro med valv under. Bron går från byn nere i dalen upp mot berget. Man ser taken på husen i byn. I bakgrunden reser sig höga delvis snöklädda solbelysta alptoppar.

25

Foto på en gepard som springer mot fotografen i fullt språng. Geparden är ett sandfärgat kattdjur med täta svarta fläckar, ca. 120 cm långt + svans ca. 70 cm. Jordens snabbaste däggdjur. Toppfart: 100 km/h.

27

Foto taget från ett flygplansfönster. Man ser vänstra vingen, små ulliga moln, ett otydligt landskap och en stor sjö.

29

Foto på en glaciär i Alperna. Från glaciären rinner en klarblå alpsjö. I bakgrunden höga snötäckta alptoppar.

36

Foto på ett brunt hästhuvud. Hästen rynkar nosen och visar alla tänder. Det ser ut som om den skrattar.

37

Foto på ett murmeldjur som står upprätt med framtassarna på en systemkamera på stativ. Murmeldjuret är en gnagare och ser ut som en stor ekorre med brun eller brungul päls. Framben och bakben är lika långa. Svansen är lång och smal.

39

Foto på främre delen av en pytonorm. Ormen är ljusbrun med mörkare bruna fläckar. Munnen är stängd, ögonen är klotrunda med svarta pupiller.

40

Foto på en gata proppfull med manliga tävlingscyklister i hjälm och cykelkläder. I förgrunden står en ko mitt i vägen. Två män försöker få kon att flytta på sig. Många cyklister skrattar åt hindret.

41

Foto på en stork. Den är vit med lång röd näbb och röda ben. Den står på en golfbana. I bakgrunden ser man en golfspelare och två golfbagar.

42

Foto på två grisar som simmar i blågrönt vatten. Deras huvuden med trynen, ögon och öron sticker upp ur vattnet.

45

Foto på en vit mus med röda ögon, rosa tassar och öron. Musen står på en metallplatta.

50

Teckning på en pojke i en mörk källare. Han har just tömt en hink med avfall i en container. Bakom honom står två hyllor med flaskor och burkar. Under den ena hyllan finns en stor råtta med gula ögon. Pojken ser rädd ut.

53

Teckning på tre personer i ett snabbköp. En man ser fundersam ut. Han håller i en förpackning med Erbsen. I hans varuvagn ligger två paket med Spinat, flera paket med Karotten och 8 förpackningar med Erbsen. Bredvid honom står en annan man. Han håller ett paket med två korvar i handen. I hans varukorg finns Milch och Sauerkraut. På hyllan till vänster finns Mais, Spinat, Blumenkohl och Spargel. På disken till höger ligger Wildschwein, Hähnchenfile och Bratwurst. Bakom männen finns en hyllsektion med Brot. En kvinna går med sin varukorg i bakgrunden.

55

Teckning på ett trapphus. Utanför en dörr står en man och vrider ur en trasa med blod över en hink. Han har ett blodigt förkläde. Fyra svartklädda poliser med hjälmar och sköldar står beredda till insats. Längre ner i trappan kommer två poliser i gröna uniformer. En siktar med pistol på mannen med hinken. Den andre talar i megafon. I grannens brevlådeöppning tittar ett nyfiket ansikte fram.

57

Foto på en svala, taget underifrån. Svalan flyger med utbredda vingar. Den har kluven stjärt.

60

Ett vykort från 1910. Ett svartvitt foto som färglagts. Till höger ser man pelarna i Brandenburger Tor och en soldat med vita byxor och pickelhuva. Till vänster står riksdagshuset. På gatan går tre damer med långa kjolar och stora hattar. Till höger går en man med plommonstop och svart portfölj. En brun bil med chauffören under tak och passageraren i ett öppet baksäte finns i förgrunden. Fler bilar och hästdragna vagnar syns i bakgrunden.

62

Svart-vitt foto från 1914. En flicka i lång brun kappa och stor hatt fäster en blomma på kragen på en soldat. Han bär uniform med läderstövlar och en liten ryggsätt. Vid bältet hänger hans bajonett och fältflaska. På huvudet har han en pickelhuva.

63

Foto från Hitlers 50-årsdag. Hitler står längst fram på en dekorerad tribun tillsammans med hundratals andra höga nazister. Framför tribunen marscherar soldater. Man ser 6 rader med 12 soldater i varje rad. De marscherar med helt raka ben och huvudena vända mot Hitler. Tre röda fanor med svarta hakkors pryder tribunen.

65

Foto på en gata 1945. En man och en kvinna drar en lastad pinnkärra. Mannen har kostym och en överrock över armen. Kvinnan har en ljus kappa. En kvinna i ljus klänning skjuter på kärran. Bakom dem står husen i ruiner. Bara några delar av ett par väggar står ännu. Resten är högar av tegel och sten. Solen skiner.

66

Svartvitt foto på 14 personer som trängs framför en radioaffär. På skyltfönstret står Hier Fernsehen. I fönstret står en tv som alla är fascinerade av.

67

Foto på Neil Armstrong på månen. Han är klädd i en vit heltäckande rymddräkt med amerikanska flaggan på vänster axel. Han har en hjälm med svart glasvisir där kamraten speglas. Månens yta är platt och full av småsten. Man ser ett par fotspår.

68

Två affischer från Schweiz mot och för rösträtt för kvinnor. Båda med texten Frauenstimmrecht. Den vänstra från 1946 har en bild av en napp med en stor fet fluga på och ett stort rött Nein. Den högra från 1959 visar en glad man med en läppstiftsmun på kinden. Han stoppar en valsedel med ett svart Ja på i en valurna.

70

Foto på ett folkhav med tusentals människor. Ett 40-tal tyska flaggor och fanor syns ovanför huvudena. Några håller en svart flagga med texten Europa, unser gemeinsames

Haus. Andra har ett vitt baner med texten Deutsche Einheit 9. Nov. 1990. Någon håller en skylt med förkortningen DSU.

73

Svartvitt foto på judar utanför ett godståg. Här finns 25 kvinnor och barn, inga män. Många har Davidsstjärnan på kläderna. De är fattigt men varmt klädda. Kvinnorna har sjalett på huvudet, barnen har mössor. Alla är allvarliga.

78

Svartvitt foto på Bernauer Strasse i Berlin. Två västtyska poliser på motorcykel och en man i jeans och tröja tittar på när två arbetare murar upp Berlinmuren av tegelblock. Muren är än så länge bara 1,5-2 m hög. På västsidan ligger ett taggtrådsstängsel.

79

Foto på Berlinmuren 1989. 17 personer sitter grensle uppe på den tre meter höga muren. Nedanför på gatan står 7 soldater med ryggen mot kameran och tittar på.

83

Svartvitt foto från 1986. Tre kvinnor och två barn står på en upphöjd utsiktsplats i Östberlin. De ser över muren in mot en bred och lång folktom och trafikfri gata i Västberlin. På båda sidor av gatan står femvåningshus.

86

Svartvitt foto av en DDR-soldat som hoppar över taggtrådshindret från öst till väst 13 augusti 1961. Han har uniform, hjälm och geväret över axeln.

91

Färgfoto på två kvinnor som passerar förbi en röd väggaffisch med texten Jetzt bis zu 50% reduziert i svart. Över hela affischen står % i vitt.

93

Foto på en reklamaffisch som täcker fyra våningar av Hotel Adler. På affischen luktar en ung man i grå t-shirt på en vit Pumasko. I övre vänstra hörnet står det Perfume of exclusivity. I nedre högra hörnet står det Friedrichstraße 67. På gatan kommer en gul spårvagn. På sidan av bakre vagnen står Über Französisch Buchholz Kirche. Det är en regnig dag.

95

Foto på två antireklambilder i seriestil på en husvägg full med graffiti. På den första bilden har seriehjälte grön uniform och k-pist. Hans pratbubbla säger Manchmal glaube ich, wir können diesen Preiskampf überhaupt nicht gewinnen! På den andra bilden håller seriehjälten om hjältinnan. Han säger Du weisst es, ich muss einkaufen, Schatz. Hon ser förskräckt ut och svarar Geh nicht, Jochen, bitte geh nicht! På gatan går en svartklädd man. Han tittar framåt och verkar inte se bilderna.

99

Två foton på reklam. På den översta ser man jättereklam på en husvägg vid S-Bahn i Berlin. Ena delen är rosa med texten geliebt in Berlin, infiziert mit HIV. Andra delen är blå med texten Aufwachen! AIDS hat kein Happy End. Die privaten Krankenversicherungen unterstützen die AIDS-Prävention jährlich mit 3,5 Millionen Euro. Båda har stora röda hjärtan med texten Täglich neue Folgen! Och 1. Dez. Welt-AIDS-Tag. Ett S-Bahn-tåg kör just ut från stationen. På den andra bilden cyklar en man förbi en stor röd pil på en vägg. På pilen står Job's hier!

102

Foto på en älg som står på en myr. Den har en hornkrona med 11 taggar på varje skovel.

106

Foto på en 4 m hög staty av Superman i typisk flygställning med knutna nävar och fötterna utsträckta nedåt. Han har blå åtsmitande kläder med röda stövlar och röda badbyxor Han har landat med huvudet före rakt ner i en vit platta. En stor pratbubbla säger Auch Helden haben schlechte Tage. En man i jeans, svart jacka och keps går förbi statyn utan att titta på den.

109

Kvällsfoto på en flicka i byxor och jacka. Man ser henne bakifrån på avstånd där hon står längst ut på en smal träbrygga och tittar bort över vattnet mot skogen och den nedgående solen.

113

Foto på tre ungdomar. Flickan i mitten är Sophie Scholl. Hon har halvlångt mörkt hår, rosa kofta och en prästkrage på klänningen. Till vänster står man i uniform, till höger en man i civila kläder. Han skriver något. Alla tre är allvarliga. Det ser ut som om de är mitt i ett samtal. Bakom dem står en soldat.

113

Svartvitt foto på moder Teresa som håller en liten baby. Moder Teresas ansikte är mycket rynkigt. Hon skrattar mot babyn vars huvud vilar i hennes hand.

113

Svartvitt foto på Marie Curie i sitt laboratorium. Hon tittar rakt mot fotografen. Hon är smal med uppsatt hår och en smalrandig lång klänning med långa ärmor. I höger handen håller hon en glaskolv med en vätska i. Två glasrör sticker upp ur kolven. I vänster hand håller hon en liten porslinsdegel. På arbetsbänken framför henne står två stativ och en kokring med en degel på. I bakgrunden tre höga fönster.

117

Foto på en trång gata i Jena. I förgrunden är de gamla husen 2-4 våningar höga, lite sneda och vinda. Många har takkupor. Man ser gammaldags gatlyktor och affärsskyltar. I bakgrunden, mitt i bilden, täcks himlen av en modern rund byggnad i glas och betong. 15 våningar syns, fler finns både nedanför och ovanför bilden.

119

Ett collage med 8 tecknade och fotograferade fötter i sportskor. Alla fötter är på väg att trampa på graffititeckningar av skräckslagna människor.

123

Foto på ett solbelyst Matterhorn mot en djupblå himmel. Det majestätiska berget liknar en pyramid. Det är mörkgrått och delvis täckt med snö.

124

En oljemålning av Paul Klee i futuristiskt naiv stil. På tavlans övre halva finns en milt gulgrön kvinnokropp med huvud, bröst och en högerarm. Handen är separerad från armen. I axelhöjd har kvinnan ett lila hjärta. Hon har brunt hår, öppna ögon och gapande mun. Nedre delen av tavlan fylls av en hjärtformad figur som kan vara en frukt eller en stjärt. I tavlans hörn är cirklar och kvadrater med runda hörn i lila eller gult. Alla konturer är markerade med lila. Runt bilden är en målad grön inramning.

124

Foto på tre män i schweizisk folkdräkt som blåser i alphorn. Hornen är flera meter långa och den öppna ändan vilar mot marken.

127

Foto på ett uppslag ur världens största sagobok. På vänstersidan ser man en teckning på Rödluvan med sin korg på väg genom skogen. Vargen springer bredvid henne. På högersidan ser man texten till sagan. På golvet står en pojke och en flicka i 3-4-årsåldern och tittar på Rödluvan.

129

Ett foto på en grön groda som hänger på en grön gren. På huvud har grodan en liten prinskrona i silver.

131

En teckning på ett leende pojkansikte som tittar på en oändlig rad myror som kryper mot honom. Varje myra har en stor pärla på ryggen.

133

Porträtteckning på bröderna Grimm. Båda bröderna syns i profil. De har halvlångt, lite lockigt brunt hår, höga pannor och ganska framträdande näsor. En har blå rock, en har röd.

133

Bild på omslaget till Kinder- und Hausmärchen, gesammelt durch die Brüder Grimm, utgiven i Berlin av Fred. Dümmers Verlagsbuchhandlung. På det detaljerade tecknade omslaget ser man en svan, en flicka med vingar på ryggen och en hjort. I bakgrunden reser sig ett sagoslott på en hög klippa. Texten inramas av trädgrenar med en korp med kungakrona på ena sidan och en rödklädd skäggig tomte på en andra.

135

Foto på en bjässe till krokodil som ligger i vattnet med öppet gap där 45 vassa tänderna syns.

139

Foto på Christina Stürmer på konsert. Hon har långt mörkt rakt hår med lugg och ett stort leende. Hon sjunger och håller i mikrofonen och stativet. Hon har en vit t-shirt och blå jeans med ett brett nitat bälte. I bakgrunden ser man strålkastarljus.

142

En digital bild av hjärnan, sedd uppifrån, i rött och gult. Man ser de två hjärnhalvorna tydligt. Runt hjärnan är ett ljusgult 3 mm tunt fält.

149

Porträttfoto på Lise Meitner från 1916. Hon har mörka ögon och mörkt hår, stramt kammat och med mittbena. Hon ler lite grann. Hennes namnteckning står nederst på fotot.

151

Svartvitt foto på Otto Hahn och Lise Meitner i laboratoriet. Han står till vänster, hon till höger. Båda har vita rockar och står vid arbetsbänken. Bakom dem står ett skåp med fyra hyllor med glasflaskor. Lise är lite tunnare än på det förra fotot. Otto har hög panna och mustasch och är huvudet högre än Lise.

157

Foto på ett skogklätt bergsområde där den ena bergskammen avlöser den andra. De blir allt ljusare blå och övergår till sist i himlen. Över dalarna mellan kammarna vilar dimman. På den närmaste bergskammen sticker ett kors upp över skogen. Inga byggnader syns.

158

Målat ungdomsporträtt på Goethe. Han har ljusbrunt hår med hårpiska, blicken i fjärran. Han har en beige rock och en bredbrättad svart hatt. Han sitter ner och lutar armen mot armstödet.

158

Foto på en vit tallrik med fyra potatisklyftor, fyra äggklyftor och grön örtsås.

159

Foto på titelbladet till *Leiden des jungen Werthers*. Bladet är ett träsnitt. Werther sitter halvt tillbakalutad med blicken långt bort och pennan i handen vilande mot ett långt pappersark. Han har två böcker bredvid sig. Boktiteln står inne i en yppig ram med snäckor, fåglar, grenar, blommor, små vattenfall och en liten amor gömd bland grenarna med sin pilbåge.

160

Tecknat porträtt på Charlotte Kestner. Hon har blå ögon, skarpa ögonbryn och en liten röd mun. Hon har en stor hår uppsättning med korkskruvslockar vid halsen. Ett ljusblått sidenband är lindat runt håret och draperat runt uringningen.

161

Foto på Mephisto. Han har röda strumpbyxor och naken, vitmålad överkropp. Huvudet är rakat och vitmålat. Han står med en trombon på scenen med svart bakgrund och ler mot publiken.

163

En tecknad mindmap. Från Goethe i mitten utgår fyra streck med orden *Dichter*, *Gedichte*, *vielseitig* och *Frauen*.

164

Foto på statyn med Goethe och Schiller i Weimar. Statyn är av ärgad brons. Goethe är äldre och längre än Schiller. Han har en käpp och en lagerkrans i vänster hand. Höger hand ligger på Schillers axel. Schiller håller i ett hoprullat manuskript. Båda har knäbyxor och knälånga rockar.

167

Foto på 6 Mozartkugeln. Varje kula är inlindad i guldpaper med Mozarts porträtt.

167

Foto på två flygare över en dal i Alperna. Båda hänger i långa linor under var sin bananformad skärm. En skärm är knallgul, den andra är lila och vit. De är tillverkade i två lager med luft emellan.

168

En målning i jugendstil på ett kvinnoansikte. En guldmask täcker pannan och tinningarna. Hon har en rustning som ser ut som fiskfjäll i svart och guld. Kvinnan håller en gyllene stav i ena handen och en liten statyett av en kvinna i den andra. Hon har en krona på huvudet och ett tallriksstort guldsmycke vid halsen med en bild av ett monster som räcker ut tungan. Tavlan har en guldrum med texten *Pallas Athena*.

168

Foto på ett djur med långa bakåtböjda kraftiga räfflade horn med tväråsar. Djuret har grå päls, små upprättstående öron och ser ut som en stor get.

169

Ett nattfoto med fullmåne på en mörkblå himmel. Runt bilden syns svarta trädtoppar, både björkar utan löv och granar.

192

Topografisk karta över Tyskland, Österrike, Schweiz och Liechtenstein.

Grannländer med städer inom parentes:

I norr:

Dänemark (Kopenhagen), Schweden

I öster:

Polen, Tschechien (Prag), Ungarn

I söder:

Slowenien, Italien

I väster:

Frankreich (Straßburg), Luxemburg (Luxemburg), Belgien, Niederlande (Amsterdam, Groningen)

Hav och öar:

Nordsee (Ostfriesische Inseln)

Ostsee (Fehmarn, Rügen)

Floder från norr till söder:

Elbe, Oder, Weser, Rhein, Mosel, Main, Neckar, Donau, Inn

Sjöar:

Bodensee (mellan DACH), Genfer See, Vierwaldstättersee (CH)

Bergsområden från norr till söder:

Harz, Thüringer Wald, Erzgebirge, Bayerischer Wald, Schwarzwald, Alpen

Alptoppar:

Tyskland: Zugspitze 2962 m

Österrike: Großglockner 3797 m

Schweiz: Matterhorn 4478 m, Pilatus 2121 m

Frankrike: Mont Blanc 4807 m

Tyska städer från väster till öster, från norr till söder:

Flensburg, Kiel, Travemünde, Lübeck, Wismar, Rostock, Ahrenshoop, Sassnitz, Stralsund, Greifswald

Cuxhaven, Bremerhaven, Bremen, Hamburg

Münster, Osnabrück, Hannover, Celle, Braunschweig, Magdeburg, Potsdam, Berlin

Duisburg, Düsseldorf, Essen, Wuppertal, Dortmund, Aachen, Köln, Bonn, Erfurt, Weimar, Halle, Leipzig, Chemnitz, Dresden

Trier, Koblenz, Wiesbaden, Mainz, Bad Nauheim, Friedberg, Frankfurt am Main, Würzburg, Bamberg

Saarbrücken, Mannheim, Heidelberg, Nürnberg

Karlsruhe, Stuttgart, Ulm, Regensburg, München

Freiburg, Lindau, Garmisch-Partenkirchen

Städer i Österrike från väster till öster:

Bregenz, Innsbruck, Kitzbühl, Zell am See, Salzburg, Schladming, Klagenfurt, Linz, Graz, St Pölten, Eisenstadt, Wien

Städer i Schweiz från väster till öster:

Genf, Lausanne, Neuenburg, Bern, Adelboden, Basel, Luzern, Zürich, Altdorf, Sankt Gallen, Davos, Sankt Moritz

Stad i Liechtenstein:

Vaduz

192

Politisk karta över Tyskland, Österrike, Schweiz och Liechtenstein

Grannländer:

I norr:

Dänemark, Schweden

I öster:

Polen, Tschечien, Ungarn

I söder:

Slowenien, Italien

I väster:

Frankreich, Luxemburg, Belgien, Niederlande)

Hav:

Nordsee, Ostsee

Floder från norr till söder:

Elbe, Oder, Weser, Rhein, Donau

Sjöar:

Bodensee

Tysklands delstater från norr till söder med huvudstäder inom parentes:

Schleswig-Holstein (Kiel)

Hamburg (Hamburg)

Mecklenburg-Vorpommern (Schwerin)

Bremen (Bremen)

Niedersachsen (Hannover)

Sachsen-Anhalt (Magdeburg)

Brandenburg (Potsdam)

Berlin (Berlin)

Nordrhein-Westfalen (Düsseldorf, Bonn)

Hessen (Wiesbaden)

Thüringen (Erfurt)

Sachsen (Dresden)

Rheinland-Pfalz (Mainz)

Saarland (Saarbrücken)

Baden-Württemberg (Stuttgart) Bayern

(München)

Österrikes delstater från väster till öster med huvudstäderna inom parentes:

Vorarlberg (Bregenz)

Tirol (Innsbruck)

Salzburg (Salzburg)

Kärnten (Klagenfurt)

Oberösterreich (Linz)

Steiermark (Graz)

Niederösterreich (St. Pölten)

Burgenland (Eisenstadt)

Wien (Wien)

Schweiz:

Huvudstad Bern

Liechtenstein:
Huvudstad Vaduz